

УДК159.922.32

doi: 10.15330/ps.7.1.191-198

Василь Шусть

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

schust@i.ua

ЕВОЛЮЦІЯ ЦІННІСНОЇ СФЕРИ ЛЮДСЬКИХ СПІЛЬНОТ: ВІД СОЦІАЛЬНОСТІ ЗАРАДИ ВИЖИВАННЯ ДО ПРІОРИТЕТІВ ПОЛІТИЧНОСТІ

У статті аналізується соціальний механізм формування політичних цінностей, роль соціальних потреб та інтересів у становленні владно-підвладних відносин. Наголошується, що ціннісні установки, сформовані на попередніх етапах розвитку спільноти, поступово перестають задовольняти актуалізовані соціальні потреби. Розглянуто підходи до дослідження природи цінностей: суб'єктивізм, що бере за основу психофізичну своєрідність людини; об'єктивізм, згідно з яким цінність ототожнюється з природними властивостями об'єктів, розуміється як свого роду факт; аналітичний підхід, в якому цінність виступає як момент суб'єктно-об'єктного відношення. Цінність виявляється не властивістю предмета або першопочатком норм моралі, а психічним новоутворенням в процесі життєдіяльності суб'єкта, тобто у суб'єктно-об'єктному відношенні об'єкт усвідомлюється здатним задовольнити потребу суб'єкта - людини, або ж соціальної спільноти.

Цінності розглядаються як набір стандартів і критеріїв, що носять абстрактний і узагальнюючий характер, незалежні від конкретної людини, сформульовані у вигляді заповідей, тверджень, загальних норм поведінки. Розглянуто процес еволюції цінностей людини та їх зв'язок з певними антропологічними типами людей, кожен з яких проживав у подібних кліматичних умовах і мав можливості для взаємодії і передачі практичного досвіду на рівні племен і народів. Виділяються групи людей, які є трансляторами цінностей для окремих індивідів. Ціннісна система людини визначається як сукупність цінностей, за якою навколишні оцінюють її особистісні характеристики. Цінності як нормативну базу моралі та фундамент поведінки людини поділяють на два види. Цінності першої групи включають мету життя, бажані результати діяльності, тобто опосередковують зручності життя, красу, мир, рівність, свободу, справедливість, дружбу, самоповагу, суспільне визнання. Друга група включає засоби, які використовуються людиною для досягнення цілей, тобто, це цінності стосовно амбіцій, відкритості, чесності, добра, інтелектуальності, відповідальності, самоконтролю. До індивідуалістичних культур віднесено народи європейського антропологічного типу, а до колективістських - азійські, східні культури.

Ключові слова: політичні цінності; установка, еволюція, соціальний механізм.

Постановка проблеми. Цінності є одним з найбільш давніх і стійких психічних утворень людства. Первинними цінностями для людей були здоров'я, тобто основна умова повноцінного життя; безпека, тобто відсутність загроз; любов і дружба як стан бажаної близькості з іншими. Більш складні соціальні цінності, такі як традиції і авторитет, влада і багатство, рівність і справедливість були усвідомлені пізніше, після довгих тисячоліть реальної присутності в житті людських спільнот вони отримали певну стратифікацію і стали визнаними.

Слід зауважити, що цінності не залишаються незмінними протягом століть. Разом з тим їх пріоритетність різна у кожного народу, тобто у цінностей є виражений етнічний і географічний аспекти. Крім того, особливістю цінностей є їх різна пріоритетність серед різних статевовікових груп всередині кожного етносу, бо молодь усіх країн і народів прагне змін, а для літніх людей незаперечною цінністю є безпека і збереження традицій. Разом з тим слід відзначити і наступне: цінності є продуктом соціального життя людей, а тому не можуть бути розглянуті поза зв'язком з тією культурою, яка їх породила, і тими змінними, які визначили культурні відмінності. Ціннісний аспект присутній практично у всіх формах людської діяльності і знання. Особливе значення у формуванні ціннісних орієнтацій має вирішення таких питань, як природа цінностей, механізм їх формування, принципи класифікації, роль і функції. Сьогодні, коли переваги надаються утилітарно спрямованому знанню, особливої актуальності набуває філософсько-теоретичне обґрунтування науки, прояснення її дійсних меж і можливостей, вироблення основ щодо розуміння цінностей, які могли б слугувати своєрідними нормами для практичної і теоретичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені А. Кардинер [8], Дж. Уайтінг [18], Дж. Беррі [16] дійшли висновку, що процесуальними змінними культури, які впливають на поведінку і соціальні уявлення, є природно-кліматичні умови і акультурація (прямий вплив), а також генетична та культурна трансмісія (непрямий вплив). Дослідження Г. Хофстеде і Ш. Шварца констатували основний поділ культур на два типи: індивідуалістичні і колективістські. Автори вводять і інші параметри поділу культур, які тільки уточнюють запропоновану класифікацію, але не змінюють її головного ядра – ідеї про дуалізм культур і цивілізацій [13; 17].

Дж. Беррі сформулював суть цивілізаційних відмінностей для крос-культурної психології. Він запропонував розрізняти культури, що виникли на базі племен землеробів (східні) і на базі племен мисливців-збирачів (західні) [16].

Теорія Г. Хофстеде заснована на ідеї про те, що цінність може бути розподілена по шести вимірам культури. До цих вимірів вчений відносить владу (рівність проти нерівності), колективізм (проти індивідуалізму), уникнення невизначеності (проти толерантності до невизначеності), «чоловічий» тип (проти «жіночого»), стратегічне мислення і потурання своїм бажанням (проти стриманості) [13].

Найбільш важливою в теорії Шварца є можливість її застосування для вивчення ціннісної сфери як індивідів, так і народів. В останньому випадку Шварц запропонував вивчати цінності двох груп населення: вчителів як носіїв традиційної культури народу та студентів або старшокласників як носіїв нових орієнтирів в суспільстві. На думку В. Н. Карандашева, цінності в теорії Шварца відображають три універсальні потреби людського існування: біологічні потреби, потребу в скоординованих соціальних діях, а також все, що необхідно для виживання і функціонування групи [6]. Дослідник Л. Б. Ерштейн запропонував

оригінальну теорію цінностей, згідно з якою цінності є мінливими по силі заборон, означивши динаміку утворення і розвитку цінностей з точки зору такого підходу [14].

Мета статті – теоретично обґрунтувати механізм формування політичних цінностей у давніх суспільствах.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження.

Російські дослідники Л. Г. Почебут, І. А. Мейжис зауважують, що цінності тісно пов'язані, по-перше, з антропологічним типом населення, по-друге, мають етнічний аспект, а по-третє, визначається етапом соціальної еволюції. Але цінності традицій є у всіх народів, оскільки вони пов'язані з досвідом виживання і адаптацією до нових умов. Цінності можуть виконувати і діагностичну функцію для визначення стану того чи іншого суспільства, оскільки їх пріоритетність вказує, з одного боку, на явне розуміння етносом своїх головних цілей і способів їх досягнення, а з іншого, – свідчить про існуючі в суспільстві проблеми [10].

Розуміння цивілізаційних відмінностей виникло в період європейської експансії в світі і політики колоніалізму, коли європейці зіткнулися з іншими народами, вважаючи їх дикими і варварськими. В ХІХ ст. стало зрозумілим глибоке розходження між Заходом (Європою) і Сходом (Індія, Китай), яке англійський поет Р. Кіплінг сформулював як дилему: «Захід є Захід, Схід є Схід. І їх незмінна суть» [9].

Варто зауважити, що ще Е. Дюркгейм прогнозував розподіл спільнот на колективістські й індивідуалістичні. Розкриваючи зміст суспільної самосвідомості, він визначив її основну функцію в об'єднанні людей, створенні основ для солідарності, акумуляції енергії, необхідної для розвитку суспільства. Найважливішими з таких основ Дюркгейм вважав колективні уявлення народу, які сьогодні ми частіше вивчаємо як цінності і соціальні уявлення. Думка Дюркгейма для нас важлива тому, що вказує на більшу тривалість існування колективних уявлень, що виходять далеко за рамки опису життя народів у традиційному викладі історії людства останніх трьох тисячоліть [4]. Насправді ці відмінності пов'язані з історією виживання людини прямою чиєю, яка покинула межі Африки як мінімум близько мільйона років тому. Тому пояснення всієї глибини відмінностей можливе в результаті звернення до антропології та психології.

Самюель Хантінгтон вважає, що політична культура народу коріниться в ширшій суспільній культурі, що включає такі орієнтації і цінності, які найчастіше мають релігійну природу і стосуються сутнісних питань взаємодії людини і суспільства, взаємин між членами суспільства, а також ставлення індивідів до трансцендентної (божественної) сутності. Вчений зауважує, що в суспільствах з різними культурними традиціями присутні суттєві відмінності в сприйнятті ними демократії [12].

В ході розселення первісних людей під впливом природно-кліматичних умов почала формуватися не тільки власна культура, а й відповідні завданням виживання психологічні якості, що дозволяли і виживати, і розвиватися. Майбутні європейці жили в умовах сильних, часом

надзвичайних кліматичних змін, які вимагали напруження всіх сил і пошуку виходу з екстремальних умов. Ситуація потребувала «пасіонарних», за визначенням Л. М. Гумільова, особистостей, готових вивести решту з тупика [3]. Кліматичні умови Європи визначали основні способи виживання перших людей.

Племена, які освоїли Азію і північ Африки, проживали в більш стабільних кліматичних умовах з передбачуваними сезонними змінами, а пізніше і гарантованим прожитком. Вони стали «хліборобами» раніше європейців на кілька тисячоліть. Кожна з двох частин людства повинна була забезпечити виживання потомству за допомогою тих соціальних структур, які найбільшою мірою сприяли розвитку виду і продовження роду.

У народів індоєвропейської раси, на думку Л. Г. Почебут, сформувалися два ареали, дві гілки розвитку, які протягом багатьох тисячоліть створювали власну культуру, релігію й особистісні зразки поведінки. Усередині кожного з цих ареалів наявне велике етнокультурне розмаїття, як на Сході, так і на Заході. У зв'язку з різним способом життя «мисливці» і «землероби» виробляли патерни поведінки, які формувалися у вигляді ставлення до навколишнього світу, до природи й інших людей, а проявлялися як норми моралі, установки і цінності в умовах певного соціального укладу. Саме вони і склали основу процесу акультурації, формуючи кожне нове покоління популяції. Цінності створювалися спільноту, але поступово вони ставали елементами колективних уявлень, передавалися наступним поколінням у вигляді переказів і міфів. Ментальні структури, відповідні способу життя та завданням виживання, у двох етнокультурних гілок закріпилися різні, хоча норми моралі практично не мають відмінностей [10].

Психологічний зміст західної і східної цивілізацій найбільш повно простежується в теорії архетипів К. Г. Юнга, який вважав, що кожній особистості властиве колективне несвідоме [15]. Людина народжується, володіючи багатьма задатками, отриманими від предків, наприклад, уявленнями про мораль, шлюбно-батьківські стосунки, про своє право на вирішення загальних для роду питань, про владу і підпорядкування, роль старших, про найбільш бажані й поціновувані у спільноті якості особистості. Основи особистості архаїчні, примітивні, несвідомі і слугували завданням виживання, їх можна назвати кореневою ментальністю людини, яка не усвідомлюється, але певною мірою властивою кожному. Вона змушує нас діяти, робити вчинки і приймати рішення певним чином.

Згідно з гіпотезою Л. М. Алексеевої, у «мисливців-збирачів» закріплювався індивідуалістичний підхід до життя. Високо цінувалися особистісні якості – кмітливість, сміливість, уміння організувати групу, високий ступінь самостійності рішень і відповідальності за них, орієнтація на особистісні якості окремо взятого члена спільноти, потенційно здатного надихнути інших на вирішення складних завдань [1].

У цю систему цінностей, як зазначає Л. Г. Почебут, неодмінно входить екологічна складова древніх мисливців. Природне середовище дає

ім все необхідне, і вони шанобливо ставляться до свого місця у ньому. Вони змушені вступати в боротьбу з силами природи, а тому усвідомлюють, що можуть програти в цій сутичці зі звіром або з стихією. Життя окремо взятого індивідуума аж ніяк не знецінюється від такого усвідомлення, навпаки – той, хто ясно відчуває присутність смерті, гостріше сприймає і життя, і його цінність для себе і своїх одноплемінників [10].

Головним соціально-психологічним досягненням древніх мисливців стає вміння домовитися про дії групи в цілому, місце кожного в небезпечній справі, особиста відповідальність і довіра до товаришів. У результаті цінністю стають, з одного боку, досягнення успіху в умовах підвищеної небезпеки, особистісні якості мисливців, а з іншого, – виникають групові психологічні ефекти, пов'язані з довірою і чесністю взаємодії, без яких спільне полювання навряд чи можливе. В племенах мисливців-збирачів панував дух рівності і розподільної справедливості, тобто первісний комунізм [10].

Л. Г. Почебут вважає, що первісні «хлібороби», залишаючись на освоєних місцях, використовували ділянки землі для виготовлення кінцевого продукту споживання. Метою їхнього життя й умовою виживання було максимально повне використання природних циклів і ресурсів. «Хлібороби» швидко збільшили свою чисельність за рахунок вироблених надлишків продуктів, що зажадало створення принципово іншої системи співжиття та управління. Так само як і «мисливці», «хлібороби» шукають аналогії в природі. Для них таким аналогом стає стадо одомашнених в IX-X тисячоліттях до н. е. овець. Стає нормою усвідомлення того, що і над людьми є такий же господар, яким є пастух над стадом, який може і повинен керувати ним за допомогою батога (наказу) і собак-помічників (каральної системи) [10].

Цей підхід породив уявлення про людину-Бога, який створив природу і може (має право) її знищувати або перебудовувати на свій смак. Поступово формується монотеїзм, який відповідає вимогам зміцнення центральної влади на великих територіях з усе зростаючим населенням. Бог-людина – це верховний пастир. Незважаючи на людську природу, він має при цьому незаперечну владу і над дикою природою, і над людьми в сукупності [2].

Висновки. Таким чином, політичні цінності формувалися в процесі еволюції людини і виявилися пов'язаними з певними антропологічними типами людей, кожен з яких проживав в подібних кліматичних умовах і мав можливості для взаємодії і передачі практичного досвіду на рівні племен і народів. Еволюція системи цінностей свідчить про те, що вони пов'язані як із географією культур, так і з етапом соціальної еволюції суспільства. Це важливий аспект, оскільки результати крос-культурних досліджень сьогодні прямо затребувані економікою і політикою держави в умовах наростаючої глобалізації. Позбавлення від помилкових соціальних уявлень сприятиме поверненню України на її власний цивілізаційний шлях.

Перспективи подальших досліджень. В подальшому важливим є вивчення змісту цінностей колективістської та індивідуалістичної

політичної культур, що відрізняються на рівні соціальних уявлень в європейських і азіатських країнах. В основі європейських політичних цінностей лежать ідеї рівності і прав людини, а в основі азіатських – ієрархія як спосіб досягнення гармонії. В зв'язку з цим дискусійним є визначення місця України в сучасному глобалізованому світі.

1. *Алексеева Л. М.* Полярные сияния в мифологии славян: тема змея и змеборца / Лилия Михайловна. Алексеева . – Москва : Радуга, 2001 . – 446 с.
2. *Баева Л. В.* К вопросу о сущности религиозных ценностей // Каспийский регион: политика, экономика, культура / Л. В. Баева Л. В., Ю. С. Гаранов Ю.С. – 2013. – № 2 (35). – С. 164–173.
3. *Гумилёв Л. Н.* Этногенез и биосфера Земли // Лев Николаевич Гумилёв. – СПб. : Кристалл, 2001.– 642 с.
4. *Дюркгейм Э.* Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Эмиль Дюркгейм. – Москва : Канон, 1995. – 352 с.
5. *Жадан І. В.* Цінності в структурі політичної картини світу молоді: концептуальні засади дослідження / І. В. Жадан // Науковий теоретико-методологічний і прикладний психологічний журнал «Психологія особистості». – Івано-Франківськ : Гостинець, 2013. – № 4. – С.189–197.
6. *Карандашев В. Н.* Методика Шварца для изучения ценностей личности. Концепция и методическое руководство / В. Н. Карандашев. – СПб. : Изд-во Речь, 2004. – 72 с.
7. *Кардинер А.* Понятие базисной структуры личности как операциональный инструмент анализа в социальных науках / А. Кардинер // Социальные и гуманитарные науки. Сер. 11. Социология. 1998, № 1. – С. 151–170.
8. *Кардинер А.* Психологические границы общества (главы из книги) // Абрам Кардинер. Культурология: Дайджест. – М. : ИНИОН РАН, 2005. – № 1. – С. 40–92.
9. *Киплинг Р.* Баллада о Востоке и Западе // Редьярд Джозеф Киплинг Рассказы; Стихотворения. Пер. с англ. Л.: Худ. лит., 1989.- 368 с.
10. *Почебут Л. Г.* Социальная психология. Учебное пособие / Л. Г. Почебут., И. А. Мейжис. – СПб. : Изд-во «Питер», 2010. – 672 с.
11. *Психология. Учебник для гуманитарных вузов / под общ. ред. В. Н. Дружинина. — СПб. : Питер, 2001. – 656 с.*
12. *Хантингтон С.* Политический порядок в меняющихся обществах // Сэмюэл Хантингтон – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.
13. *Хофстеде Г.* Модель Хофстеде в контексте: параметры количественной характеристики культур. Маастрихт, Нидерланды. Режим доступа: <http://lse2010.narod.ru/olderfiles/LSE2014pdf/LSE2014Hofstede.pdf>
14. *Эрштейн Л. Б.* Запретная теория ценностей: психологические и социологические следствия представления ценностей как динамических запретов // Леонид Борисович Эрштейн. – СПб, 2008. – 122 с.
15. *Юнг К.-Г.* Архетип и символ. // Карл Густав Юнг. М. : Ренессанс, 1991 – 304 с.
16. *Berry J.W., Kim U., Power S., Young M., Bujaki M.* Acculturation attitudes in plural societies. // *Applied Psychology*, 38, -1989 – 185-206 p.
17. *Schwartz S.H., Sagiv L.* Identifying Culture Specifics in the Content and Structure of Values II *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 1995. Vol. 26. Nol. Pp. 93-94.
18. *Whiting J.W.M. and Whiting B.B.* Contributions of Anthropology to the Methods of Studying child Rearing. In: P.H. Musen (ed.) *Handbook of Research Methods in Child Development*. New York: Wiley, - 1960, - p. 133.

REFERENCES

1. *Alekseeva, L. M.* (2001). Poljarnye sijanija v mifologii slavjan: tema zmeja i zmeborca [Auroras in Slavic mythology: a snake theme and zmeebortsa]. Moskva : Raduga (rus).

2. Baeva, L. V., Garanov, Ju. S. (2013). K voprosu o sushhnosti religioznyh cennostej [On the essence of religious values]. *Kaspijskij region: politika, jekonomika, kul'tura* [Caspian region: politics, economy, culture], 2, 35, 164-173 (rus).
3. Gumil'ov, L. N. (2001). Jetnogenez i biosfera Zemli [Ethnogenesis and biosphere of the Earth]. SPb.: Kristall (rus).
4. Djurkgejm, Je. (1995). Sociologija. Ee predmet, metod, prednaznachenie [Sociology. Its subject matter, method, purpose]. Moskva: Kanon (rus).
5. Zhadan, I. V. (2013). Tsinnosti v strukturi politychnoyi kartyny svitu molodi: kontseptual'ni zasady doslidzhennya [Values in the structure of the political picture of the world of youth: conceptual bases of research]. *Naukovyy teoretyko-metodolohichnyy i prykladnyy psykhologichnyy zhurnal «Psykhohiya osobystosti»* [Scientific theoretical-methodological and applied psychological journal "Personality Psychology"]. Ivano-Frankivs'k: Hostynets', 4, 189-197 (ukr).
6. Karandashev, V. N. (2004). Metodika Shvarca dlja izuchenija cennostej lichnosti. Konceptcija i metodicheskoe rukovodstvo [Schwarz Methods for the study of the individual values. Concept and guidance]. SPb.: Izd-vo Rech' (rus).
7. Kardiner, A. (1998). Ponjatie bazisnoj struktury lichnosti kak operacional'nyj instrument analiza v social'nyh naukah [The concept of basic structure of personality as an operational tool for analysis in the social sciences]. *Social'nye i gumanitarnye nauki* [Social and Human Sciences], 11, 1, 151-170 (rus).
8. Kardiner, A. (2005). Psihologicheskie granicy obshhestva (glavy iz knigi) [Boundaries Psychological Society (Heads iz books)]. *Kul'turologija: Dajdzhest* [Cultural: Digest]. M.: INION RAN, 1, 40-92 (rus).
9. Kipling R. (1989). Ballada o Vostoke i Zapade. Stihotvorenija [The Ballad of East and West]. L.: Khud. lit. (rus).
10. Pochebut, L. G., Mejzhis I. A. (2010). Social'naja psihologija. [Social Psychology]. SPb.: Piter (rus).
11. Psihologija. Uchebnik dlja gumanitarnyh vuzov (2001). [Psychology. Textbook for liberal arts colleges]. SPb.: Piter (rus).
12. Hantington, S. (2004). Politicheskij porjadok v menjajushhihsja obshhestvah [Political order in changing societies]. M.: Progress-Tradicija (rus).
13. Hofstede, G. Model' Hofstede v kontekste: parametry kolichestvennoj harakteristiki kul'tur. Maastricht, Niderlandy [Hofstede's model in the context of: the parameters of quantitative characteristic of cultures. Maastricht, Netherlands]. [Elektronnyj resurs] – Rezhim dostupa: <http://lse2010.narod.ru/olderfiles/LSE2014pdf/LSE2014Hofstede.pdf>
14. Ershtejn, L. B. (2008). Zapretnaja teorija cennostej: psihologicheskie i sociologicheskie sledstvija predstavlenija cennostej kak dinamicheskikh zapretov [Restricted theory of values: the psychological and sociological consequences of the submission of values as dynamic bans]. Spb. (rus).
15. Jung, K.- G. (1991). Arhetip i simvol [The archetype and symbol]. M.: Rennans (rus).
16. Berry J.W., Kim U., Power S., Young M., Bujaki M. (1989). Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology*, 38, 185-206.
17. Schwarts, S. H., Sagiv, L. (1995). Identifying Culture Specifics in the Content and Structure of Values II Journal of Cross-Cultural Psychology. V.26, 93-94.
18. Whiting, J. W. M. and Whiting, B. B. (1960). Contributions of Anthropology to the Methods of Studying child Rearing. In: P.H. Musen (ed.) Handbook of Research Methods in Child Development. New York: Wiley.

Vasyl Schust

**EVOLUTION OF HUMAN COMMUNITIES' VALUE SPHERE: FROM
SOCIALITY FOR THE SAKE OF SURVIVAL TO THE POLICY PRIORITIES**

The article highlights social mechanism of political values formation, the role of social needs and interests in the development of power-subordinate relationship. It is noted that the value

system, formed in the previous stages of development of society, gradually cease to meet the social needs actualized. It was studied the approaches for investigation of the values' nature: subjectivism, that takes for the background psychophysical peculiarity of a person; objectivism according to which value is identified with natural peculiarities of objects, understood as a fact; and analysis, where value serves as a moment subject-object relation. Value is considered to be not a property of the subject or initial peculiarity of morality norms, but innovation in the process of life activity period of the person, the subject-object relation, object is realized to be able to meet the requirements of a subject need – human, or a social unity.

Values are taken as a set of standards and criteria that have an abstract and generalized character, regardless of the concrete person. They are formulated in the form of commandments, statements, general norms of behavior. It was highlighted the process of human values evolution and their connection with certain anthropological types of people, who lived in similar climatic conditions and had opportunity for interaction and sharing practical experience at the level of tribes and nations. There are such groups of people who are translators of values for separate individuals. Human value system is defined as a set of values, with a help of which other people evaluate personal characteristics.

Values as a normative moral base and behavior background are divided into two main types. The values of the first type include the aim, desired results of human activity, that is define life comfort, beauty, peace, equality, freedom, truth, friendship, honesty, kindness, intellect, responsibility, self-control. To individualistic cultures can be related nations of European anthropological type, to collectivistic – asian, eastern cultures.

Keywords: political values; installation, evolution, social mechanism.

УДК 159.923:159.942

doi: 10.15330/ps.7.1.198-207

Євген Карпенко

Львівський державний університет внутрішніх справ
psiholog_pp@ukr.net

ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ДИСКУРСІ ЖИТТЄТВОРЕННЯ

У статті проаналізовано місце феномену емоційної компетентності в становленні дискурсу життєтворення особистості. Відзначено, що її засадничими ознаками є відкритість і діалогічність, що фасилітують процеси життєтворчості в інтра- та інтерпсихічному просторі та сприяють здобуттю певних експерієнтальних «знань» і формуванню відповідних комунікативних «умінь». Отже, емоційна компетентність виконує функцію орієнтації в знаково-символічній реальності внутрішнього та зовнішнього середовища і, відповідно, бере участь у прийнятті рішень стосовно них. Це сприяє реалізації функції особистісного вибору у значущих обставинах життя. Вважається, що цей вибір повинен ґрунтуватися на домінуючій екзистенційній ідентичності та релевантно реалізовуватися на всіх її рівнях: базовому, характерологічному, ситуативному. В цьому контексті емоційна компетентність виступає якості з'єднувальної ланки між ідентичністю та її зовнішньою поведінковою маніфестацією, в якій вона, власне, й проявляється. Інтегруючи первинні емоції, емоційна компетентність сприяє формуванню системи цінностей, мотивів і світоглядних орієнтацій особистості, а також сприяє їх коректному втіленню в практиці міжособистісного спілкування і, відповідно, конструювання дискурсу власного життя. У цьому полягає ключова роль емоційної компетентності в процесі життєтворення особистості.